

Marcela Domenová*

Prešov

Slaviká (s dôrazom na územné poloniká) v knižnici prvého eparchu Prešovskej eparchie Gregora Tarkoviča (1745–1841)¹

Abstract

This article is an attempt to analyse, based on the 1841 catalogue, the Slavic prints identified in the personal book collection of Gregor Tarkovič (1745–1841), theologian, censor of Slavic books and the first Greek Catholic bishop of the Prešov eparchy. In addition to tackling all prints in terms of content, themes and languages, it also examines the individual country-related from Ukraine, Russia, Polish, Poland, Bohemia and Slovakia. The author deals mainly with territorial Polonica because of the large-scale aspect of the issue. In addition, the article is an attempt to provide physical evidence of the mentioned prints in the historical Eparchial library, where they were placed after the bishop's death and are today outstanding items of the cultural heritage in Prešov.

Keywords: Gregor Tarkovič, personal book collection, personal inheritance, Greek Catholic Church, Eparchial Library in Prešov, Slavic studies, polonica

Abstrakt

Výskum prameňov k cirkevným i kultúrnym dejinám má význam aj v súčasnosti. Príspevok sa venuje sonde, a to predstaveniu identifikovaných slavík v osobnej knižnici teológa, cenzora slovanských kníh a prvého gréckokatolíckeho biskupa Prešovskej eparchie Gregora Tarkoviča (1745–1841) na základe katalógu z roku 1841. Poukazuje v exkurze na obsah, tému a jazyk ako aj podiel samotných dokumentov – ukrajiník, rusík, poloník, bohémik a parciálne aj slovacík v pozostalosti biskupa Tarkoviča. Pre rozsiahlosť problematiky je gros postavené na územných polonikách. Štúdia zároveň predstavuje aj pokus o ich fyzické doloženie v dnešnej historickej Eparchiálnej knižnici, do ktorej mali byť po smrti biskupa včlenené, ako zaujímavých pamiatok kultúrneho dedičstva v Prešove.

Kľúčové slová: Gregor Tarkovič, osobná knižnica, osobná pozostalosť, gréckokatolícka cirkev, Eparchiálna knižnica v Prešove, slavistika, poloniká

* Prešovská univerzita v Prešove, Inštitút História Filozofickej Fakulty; e-mail: marcela.domenova@unipo.sk; ORCID iD: 0000-0002-9238-7307

¹ Štúdia je výstupom z projektu VEGA č. 1/0651/19, *Pramene k cirkevným a duchovným dejinám východného Slovenska*.

V rámci výskumu prameňov v roku 2018, počas ktorého sme si pripomenuli zriadenie Prešovskej eparchie (1818), sme sa stretli aj so zaujímavým dokumentom – rukopisným súpisom kníh označeným ako *Catalogus librorum...* (pre potreby štúdie ako zoznam kníh, resp. CL) najskôr pochádzajúcim z roku 1841. Ten zachytil stav osobnej knižnice prvého gréckokatolíckeho eparchu (biskupa) Gregora Tarkoviča (1745–1841) po jeho smrti (6.01.1841).

Začiatky Eparchiálnej knižnice a Gregor Tarkovič

Na území mesta Prešov sa aj v súčasnosti zachovalo niekoľko historických – cirkevných knižníc. Jednou z nich je tzv. **Eparchiálna knižnica v Prešove**². Jej začiatky sa spájajú so vznikom samotnej eparchie, snahami o jej zriadenie biskupom Gregorom Tarkovičom, no najmä súkromným darom jej podporovateľa, vychovávateľa v šľachtických rodinách Jána Baptistu Kováča (1764–1834)³, ktorý do nej v roku 1819 prispel značnou časťou dokumentov⁴. Tie sa stali základom dodnes zachovanej Eparchiálnej knižnice. J.B. Kováč určil základinu, z ktorej sa knižnica mala doplňať, napokon po jeho smrti sa mala každoročne vyplácať istá suma na budovanie knižnice, ako aj plat knihovníka⁵. Knižnica mala slúžiť aj verejnosti, t.j. nielen biskupstvu. Zakladacia listina knižnice bola vydaná cisárom Františkom I. vo Viedni, pochádza z roku 1830 a v texte sa spomínajú aj informácie biografického charakteru o osobe J. B. Kováča a ustanovenia o knižnici, ustanovenia a podmienky o jej založení, budovaní, udržiavaní i chode⁶.

Okrem J. B. Kováča mala Eparchiálna knižnica priebežne aj ďalších podporovateľov z radov pedagógov, kléru, intelektuálov⁷. Jej vznik sa spája s prvým biskupom – eparchom **Gregorom Tarkovičom** (1745, Pasika, UA – 1841, Prešov, SR), ktorý pochádzal z obce Pasika (Berežská stolica, Ukrajina), z rodiny učiteľa a kantora. Študoval v Užhorode (jezuitské gymnázium), Velkom Varadíne (filozofia) a Viedni (Barbareum, teológia), kde bol vysvätený za kňaza (1779), a to mukačevským eparchom Andrejom Bačinským (Bačinkij, Bacsinszky, 1732–1809). Pôsobil ako pedagóg v Užhorode, kňaz v Hajdudorogu a opäť v Užhorode. Následne bol vymenovaný za kanonika Mukačevskej eparchie, za

² Knižnicu evidujeme v literatúre i prameňoch aj pod inými názvami: Diecézna knižnica, Kováčova historická knižnica/ Bibliotheca Kovacsiana, Bibliotheca Kovancsiano-Dioecesan(a) e v Prešove alebo historická knižnica (v správe) GTF PU.

³ *Slovenský biografický slovník*. Zv. 3. K–L, 1989, s. 205.

⁴ Podľa literatúry: 1 200 zväzkov kníh, máp a ďalších tlačí. Súpis kníh sa mal urobiť v r. 1819 a za 1. katalóg knižnice sa považuje tento súpis knižného daru. 2. katalóg predstavuje pokračovanie kníh, ktoré daroval eparchii v r. 1819–1824. J. Repčák, 1966, s. 248. Fyzicky nám uvedený katalóg z 19. stor. nie je dostupný.

⁵ V roku 1826 modifikoval výšku základiny, financie na nákup kníh, spísal zakladaciu listinu. K jej schváleniu došlo v roku 1830. J. Repčák, 1966, s. 241–242.

⁶ Dokument bol v r. 2018 vyhlásený za pamätihodnosť mesta Prešova. M. Domenová, G. Oľšavská, 2019, s. 123.

⁷ Napr. Matej Beňo, Ján Oľšavský, Andrej Urban z Beharoviec, Ivan Habina, Bazilius Popovič, Alexander Tomáš Péchy, Ján Čaplovič, Ján Lacko a iní. Š. Pasiar, 1977, s. 94; J. Repčák, 1966, s. 243–245, 249–250; J. Šelepeč, 2003a, s. 8.

košického gréckokatolíckeho vikára, generálneho vikára mukačevskej kapituly a stal sa kandidátom na post prešovského eparchu (1816). Proces menovania, potvrdenia cisárom i pápežom (ako eparchu) bol zdĺhavý (1818). Vysviacku prijal v chráme otcov baziliánov v Krásnom Brode, slávnostne inštalovaný bol v Prešove (1821) a Prešovskú eparchiu spravoval až do svojej smrti. Pochovaný je v Prešove. Spisba ho hodnotí ako askétu, významného hodnostára a organizátora gréckokatolíckej cirkvi v Mukačevskej i Prešovskej eparchii.

Predstavoval vzdelaného, rozhladeného človeka, poznajúceho hodnotu vzdelania i kníh, ktorým venoval veľkú pozornosť. Sám bol ich zberateľom, čitateľom i cenzorom. Okrem toho v istom období pôsobil aktívne ako cenzor cyrilských (pro censore librorum slavieorum) a ilýrskych kníh pri kráľovskej univerzitnej tlačiarňi v Budíne (1803–1810). Bol i redaktorom, bol literárne činný a budoval svoju osobnú knižnicu. Mal teda sám o čosi lepší prehľad o stave knižnej kultúry, o knižnej produkcii svojej doby, poznal aj stav kultúrnych i intelektuálnych pomerov v novozriadenej Prešovskej eparchii, a preto sa neskôr najskôr z vlastnej praxe usiloval aj o zriadenie a budovanie primeranej knižnice⁸. Jeho zásluhou vznikla i prešovská Eparchiálna (diecézna) knižnica, pre ktorú sa snažil získať súkromné knižnice, finančné prostriedky, základiny tak, aby sa stala jedným zo zdrojov pre vzdelanostno-teologický rast duchovenstva.

Catalogus librorum... dosah majiteľa na okruh dokumentov k slavistike

Zoznam knižnice či zbierky kníh (CL) cirkevného hodnostára Gregora Tarkoviča sa zachoval v rukopise – najskôr z roku 1841 „*Catalogus librorum Post mortem Illustrissimi Domini Episcopi Eperjessiensis Gregorii condam Tarkovics in Residentia Episcopali inventorum, ac ad fundum instructum spectantium respective Bibliothecae Eppo Dioecesanæ adnexorum*” – t.j. po jeho smrti⁹. Údaje sú radené v tejto podobe: poradové číslo záznamu (Numerus Currens) písané arabskou číslicou; názov dokumentu (rukopis/tlač, Titulus Librorum) – zásadne v skrátenej podobe (niekedy je doplnený jazyk publikácie, najmä predpokladaný pri slovanských dokumentoch). V niektorých prípadoch je pri názve publikácie/rukopisu (nejde však o celý či presný názov) uvedený aj jej autor; počet výtlačkov, resp. zväzkov (Tomi). Absentujú informácie o roku a mieste vydania dokumentov. Celkovo obsahuje 712 záznamov dokumentov približne s 1 101 zväzkami. Štatistika nie je presná, v súpise nachádzame aj také tituly, ktoré mal Tarkovič vo svojej knižnici zaradené najskôr vo viacerých exemplároch (duplikáty, viacväzkové diela, rôzne vydania), v CL sú niektoré zoradené

⁸ J. Pašteka, 2000, stl. 1370; *Slovenský biografický slovník*. VI. Zv., T–Ž., 1994, s. 27; P. Štúr, 2019, dostupné online: http://www.grkatpo.sk/?gregor_tarkovic [cit. 10.08.2019]; *Magyar Katolikus Lexikon*. Dostupné online: <http://lexikon.katolikus.hu/T/Tarkovics.html> [cit. 21.03.2020]; J. Šelepec, 2003a, s. 5–7; M. Glevaňák, 2015, s. 75–76; J. Coranič, 2014, s. 92–94, 106–108. Schematismus online na: <http://arcive.org/details/schematismusvene1903cath/page/18/mode/2up> [cit. 11.04.2019].

⁹ Bez väzby, 12 listov (resp. 24 s.), 38,5 x 25 cm. Listy sú zložené na polovicu a v strede zošité čiernou niťou. Zdroj: ŠVKPO, sign. HD 34.

pod rôznymi evidenčnými číslami¹⁰. Zároveň sa pod jedným záznamom môže reálne vyskytovať viac titulov – zväzkov, čo bolo a je problematické rekonštruovať. Zoznam CL asi nevyhotovil knihovník, archívár, ani nik blízky, kto mal väčšie skúsenosti so spracovaním (katalogizáciou) takéhoto typu dokumentu, pretože by obsiahol presnejšie (relevantnejšie) údaje, ktoré sa zvyknú pri evidencii dokumentov zaznamenávať. Možno to boli pracovníci biskupskej kancelárie, ktorí po jeho smrti operatívne zúradovali túto agendu. Nevylučujeme ani časovú tieseň pri zhotovení CL, ani fakt, že samotný Tarkovič knihy u seba (v osobnej knižnici) nemal systematicky uložené ani zaevidované. Knihy, rukopisy neboli nijako špeciálne či systematicky osignované, zoradené, ani podľa témy, ani podľa jazyka alebo formátu (čo sa odrazilo aj v CL). Táto osobná knižnica sa rovnako po smrti Gregora Tarkoviča (1841) mala zaradiť (včleniť) do Eparchiálnej knižnice¹¹. Tento fakt je však problematické v úplnosti overiť a prakticky fyzicky dokumenty (tlače) aj v súčasnosti doložiť. Danej téme i Eparchiálnej knižnici sa už venovala pozornosť (J. Repčák, J. Šelepec, M. Domenová, G. Oľšavská, M. Glevaňák), no výskum nie je ukončený a vyplynulo z neho niekoľko ďalších otázok, ale aj limitov¹². Fyzické overenie skutokového stavu knižnice Tarkoviča je teda otázkou budúceho výskumu, prípadne revízie fondu Eparchiálnej knižnice.

Nevylučujeme, že existuje ešte iný exemplár (kópia) katalógu CL alebo jeho iné vyhotovenie¹³, s ktorým pracoval slavista Jozef Šelepec¹⁴ a pokúsil sa zrekonštruovať knižnicu Gregora Tarkoviča. Jednotlivé tituly identifikoval na základe incipitov. Vo svojom výskume uviedol 708 záznamov (+ 21 záznamov neidentifikovaných dokumentov v prílohe), celkový počet dokumentov, ktoré mohol Tarkovič vlastniť, tak určil na cca 1 152. Problematickou časťou jeho výskumu je, že neodkázal na číslo rukopisného katalógu CL a neuviedol, či sa dané dokumenty, ktoré identifikoval, i fyzicky zachovali v Eparchiálnej knižnici dodnes, resp. či svoje dedukcie pri identifikácii aj overil (de visu). Napriek tomu jeho výskum považujeme za prínosný a ponúka možnosti ďalšieho pátrania po knihách z pozostalosti Tarkoviča. Na jeho výskum nadväzujeme a jeho záznamy porovnávame s dostupnými knižničnými pomôckami pre Eparchiálnu knižnicu.

¹⁰ M. Domenová, G. Oľšavská, 2019, s. 126; podobne aj J. Šelepec, 2003b, s. 9.

¹¹ K. Fircáková, 2019, s. 42. Odvoláva sa na výskum J. Šelepca. J. Repčák, 1966, s. 245.

¹² Nevieme doložiť pôvodné knihovnícke pomôcky, neexistencia súborného katalógu knižnice, problém so sprístupnením materiálu a uloženie dokumentov z fondu historickej Eparchiálnej knižnice nie podľa signatúr, ale podľa výšky regálov – polic. Dnes umiestnená v budove Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity (GTF PU).

¹³ V r. 2019 sa počas výskumu našiel podobný rukopis v Archíve gréckokatolíckeho arcibiskupstva v Prešove, pričom je ešte potrebná ich formálna a obsahová komparácia.

¹⁴ Dokument s rozsahom 22 strán hárkového papiera, formát 34 x 24 cm. Názov: *Catalogus librorum Post mortem illustrissimi Domini Episcopi GRitus Catholicorum Eperiejessis Gregorii condam Tarkovics in Residentia Episcopali inventorum ac ad fundium instructum spectantium respective Bibliotheca Eppo Dioecesana adnexorum de Anno 1841*; J. Šelepec, 2003b, s. 8.

Dokumenty, ktoré G. Tarkovič v čase smrti podľa CL vlastnil, spadajú do 16.–19. storočia, niektoré sú nedatované. Prevládajú tlače z 18. storočia, nasledujú tie z 19. storočia (najmladšia tlač je odhadovaná do roku 1843!)¹⁵, čiže také, ktoré boli vydané najmä za jeho života, súviseli s jeho profesiou i záujmami¹⁶. Podľa proveniencie by malo ísť o dokumenty z okolitých krajín Maďarska, Rakúska, Česka, Ukrajiny, Poľska, ale aj Nemecka, Švajčiarska, Holandska, Belgicka, Talianska, Ruska, Ukrajiny, Rumunska, výnimočne aj z Francúzska a Lotyšska. Evidujeme aj tlače, ktoré vyšli v dvoch-troch mestách – krajinách (napr. Košice–Budapešť, Bratislava–Komárno, Bratislava–Košice, Bratislava–Budín, Praha–Wien; Petrohrad–Riga–Leipzig). Doložené sú aj územné slovaciká¹⁷, o čom bude ešte zmienka.

V jeho knižnici prevládali práce náboženského, teologického charakteru, z oblasti filozofie, literárne diela (vrátane klasikov) i jazykoveda a slovníky, dejiny, právo, geografia a topografia, architektúra, medicína, fyzika, príručky k vzdelávaniu a i., o čom sa v exkurze zmienime, pretože sa to odrazilo aj v rámci slavistických prác. Jazykové zastúpenie podľa incipitov (zachytených voľným štýlom) poukazuje aj na azbučné a cirkevnoslovenské názvy, ktoré sú uvádzané (v nejednotnom) prepise v latinke, čo je vo viacerých prípadoch značne skresľujúce. Hoci sú názvy tlačí prevažne uvedené v jazyku, v ktorom vyšli (latinské, nemecké a maďarské diela), výnimkou sú tlače, ktorých názov je v latinskom jazyku s poznámkou *idiomate* alebo *sermone valachico* (rumunský jazyk), *graeco* (grécky jazyk), *italico* (taliansky jazyk), *problematické* naďalej ostávajú práve tlače označené ako *russico* (ruský jazyk), *ruthenico* (ukrajinský jazyk), *slavico*, *illyrico* (predpokladáme niektorý z dnešných južnoslovenských jazykov). Slavista J. Šelepec z praxe uvádzal, že poznámka v analyzovanom prameni CL *idiomate/id. russica* označovala tlače, ktoré vyšli v ruských tlačiarňach. Jazyk tlačí nešpecifikoval. Knihy autorov, ktorí pôsobili v gréckokatolíckej cirkvi a ktorých práce vyšli na území dnešného Slovenska (Košice), Maďarska (Pešť – aj pre uhorských Srbov), Ukrajiny (Počajevo, Lvov), označené poznámkou *ruthenica*, sa v časoch G. Tarkoviča používali v Európe na označenie všetkého, čo súviselo s Ukrajinou¹⁸. Opätovne však jazyk pri týchto identifikovaných dokumentoch nešpecifikoval. Okruh slavistiky, o ktorom sme si mysleli, že nebude problematický, keďže sa najviac približoval jazykovým kompetenciám aj vlastníka kníh a aj osobám, ktoré na eparchii pôsobili a teoreticky mohli súpis kníh vyhotoviť, sa práve naopak pri spätnom pohľade ako problematický ukazuje.

Pre potreby tejto štúdie sa pri heuristike kládol dôraz na provenienciu, t.j. na miesto uvedené v imprese, vydanie/tlač – a to na územné slaviká, aj v zmysle územných slovacík, bohemík, rusík a ukrajiník. Predovšetkým sa však vo väčšej sonde sústredíme na územné poloniká, ktoré aj po obsahovej

¹⁵ J. Šelepec, 2003b, s. 56 (Kimmel, Ernestus Julius. *Libri symbolici ecclesiae orientalis*. Jena: apud Carolum Hichbausenium, 1843). Ep. sign. 3024.

¹⁶ Staršie vydané tituly možno získal ako zberateľ.

¹⁷ M. Domenová, G. Olšovská, 2019, s. 128.

¹⁸ J. Šelepec, 2003b, s. 10.

stránke analyzujeme. Prepisy názvov, v prípade identifikácie uvádzame podľa verzie na dokumente, inak ich nechávame v takej podobe, akú uvádzajú dostupné zdroje (literatúra, katalógy) a v prípade väčších odchýlok upozorňujeme na nezrovnalosti.

Územné ukrajíniká

V knižnici Gregora Tarkoviča sa nachádzali tlače, ktoré z dnešného pohľadu patrili do miest na Ukrajine. Ich počet nie je vysoký. Na druhej strane CL dokladá aj stav knižnej kultúry na danom území a podporuje fakt, že tlače, najmä pre liturgické potreby boli tlačené napríklad v Budíne či Viedni. Menovite možno doložiť lokality Lvov (12 záznamov), Kyjev (1 záznam), Černihov (1 záznam). Celkovo ide len o 14 záznamov (cca v 15 zv.), čo predstavuje 1,97% z celkového počtu zápisov z katalógu – súpisu CL biskupovej knižnice, vyhotovenej po jeho smrti v roku 1841. Ak sa pozrieme na ich časové vymedzenie, stretávame sa výnimočne s titulom zo 17. storočia (1 záznam) a dominantne s tlačami len z 18. storočia (13 záznamov).

Identifikácia titulov v Tarkovičovej knižnici na základe incipitov je problematická, zápisy sú v skúmanom prameni uvádzané v latinke, ani zdroj z roku 2003 od Šelepca nemá vždy jednotnú transliteráciu či transkripciu. Ďalší výskum filológov podoprie naše dedukcie o identifikovanom jazyku (ukrajinský jazyk, jazyčie, resp. ukrajinská redakcia istých titulov aj v cirkevnej slovančine). Okrem ukrajinjčiny a cirkevnej slovančiny tu nachádzame tlače v latinčine (4), ojedinelo viacjazyčné tituly, kde predpokladáme kombináciu latinčiny a hebrejčiny (1).

Podľa doterajšieho výskumu v osobnej knižnici eparchu dominovali z územných ukrajínik tlače z **Lvova**. Najstaším je titul v cirkevnoslovanskom jazyku pod označením *Tripesnec postnoj...* 1699¹⁹. Bližšiu identifikáciu ani poznámku o tlači nemáme a nevieme nateraz jej existenciu v Prešove potvrdiť. Podobne je to s prácami s označením ako *Trebnik...* 1768²⁰, *Evchologion, ili Trebnik...* 1780²¹ v cirkevnoslovanskom jazyku v kombinácii s jazyčím, resp. v jeho spracovaní v ukrajinskej redakcii alebo *Apostol...* 1772²², *Leiturgikon si jest Služebnik...* 2. vydanie (1780?)²³. V cirkevnoslovanskom jazyku by mal byť i titul *Bogoslovija npravoučitel'naja soderžaščaja v sebi poučenie o stych tainach...*

¹⁹ CL, 1841, č. (?); J. Šelepca, 2003b, č. [670] ako: *Tripesnec postnoj*. Lvov: 1699.

²⁰ CL, 1841, č. (?), J. Šelepca, 2003b, č. [668] ako *Trebnik*. Lvov, 1768. Možno pod Ep. sign. 7112.

²¹ CL, 1841, č. (?), J. Šelepca, 2003b, č. [186] ako: *Evchologion, ili Trebnik imejaj v sebe cerkovnyja posledovania Ierejom nadobnyja ot svjatyh Apostol i Bogonosnych Otec v različnyh vremenach i predaniach*. – Lvov: Iždiveniem trudolubnaha Bratstva Uspen, Pr. Bcy, 1780.

²² CL, 1841, č. (?), J. Šelepca, 2003b, č. [52] ako: *Apostol, si jest: Kniga novaha zavita. Soderžaščaja v sebi Dijanija i Poslanija stych Apostol...* – V Lvovi (1772).

²³ CL, 1841, č. (?), J. Šelepca, 2003b, č. [353] ako: *Leiturgikon si jest Služebnik soderžašč v sebi po činu styja vostočnyja cerkve liturgii, iže vo stych otc našich Ioana Zlat. Vasilia Vel. Grigoria Dvojeslova papy Rim...* – U Lvovi, roku Božija /1780/ november /ai/.

Lvov 1752 (Šelepec)²⁴ alebo 1745 (Boháč)²⁵ k problematike teologického a mravoučného poučenia, zachytávajúci náuku o svätých tajomstvách, dobrodincoch, o hriechu i cirkevných trestoch atď²⁶. Dielo *Obščich i jestestvennyh Poučenij christianskago bohočestia...* 1786²⁷ je podobne uvedené bez autora či editora. Ide však len o prvú časť venujúcu sa problematike náuky o božských čnostiach. Titul bol určený pre potreby vyučovania náboženstva, vzdelávanie budúceho duchovenstva (pre ruské učilištia) a písaný formou vtedajších katechizmov²⁸. Latiniká sa viažu na dogmatickú teológiu (1784), prácu z fyziky od Ignáca Martinovicsa (1755–1795), dielo jezuitu Georga Gengela. Tieto dokumenty vytlačili rôzne oficíny, ako vdova po Jozefovi Billerovi, Kazimír Szlichtyn (1777–1785), Tomasz Piller (?–1796) alebo Jezuitská tlačiareň vo Lvove (cca 1615–1773)²⁹. Dvojazyčné vyhotovenie má najskôr titul *Anthologia hebraica e sacris Hebraeorum libris deprompta...* 1787³⁰, spojený s menom Ignaza Aurelia Feßlera (1756–1839).

Len jeden titul spadá pôvodom do **Kyjeva**. Záznam sa viaže na problematiku, poslanie kňazstva *O dolžnostiach presviterov prichodskih ot slova b[o]žia sobornych pravil...* 1779³¹. Autor diela nie je známy. Tlač vyšla v Kyjeve, resp. v Kyjevsko-pečerskej lavre. Na prvý pohľad podľa názvu by sa dalo dedukovať, že titul je v ruštine a cirkevnej slovančine v ukrajinskej redakcii³². V **Černihove** sa nateraz vytlačila jedna tlač z náboženskej oblasti, a to z roku 1716. Ide o titul, ktorý sa uvádza v podobe *Kratkoje poučenie o sedmi sakramentach ili tainach cerkovnych...*, t.j. krátke poučenie o siedmich sviatostiach alebo svätých

²⁴ J. Šelepec, 2003b, č. [99] ako: Bogoslovija nravoučitel'naja soderžaščaja v sebi poučenie o stych tainach o dobroditelech bohoslovskih, o zapovidech božich i cerkovnych, o hriechach, o kaznech i karach cerkovnych v kratci sobrannoje osobom duchovnym naipače že prezviterom parochialnym i do sana jerejskago hotovjaščimsja blahopotrebnoje. – V Lvovi 1752.

²⁵ Ako: Bogoslovija nravoučitel'naja soderžaščaja v sebi POUČENIJE o Sjatych Tajnach, o Dobroditelech Bohoslovskih, o zapovidech Božiih i Cerkovnych, o Hrichách, o Kážňach i Kárah Cerkovnych, v Kratci SOBRANNOE osobóm Duchovnym, najpáče že Presvyterom Parochiálnym, i do sana Jeréjskoho hotovjáščimsja BLAHOPOTREBNOE. – Lvov, 1754, Ty-pom BRATSTVA pri Cerkvi chrama Uspenija presvjatja Vladyči našeja bohorodicy. Pozri: V. Boháč, 2015, s. 9.

²⁶ CL, 1841: č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [99]. Najskôr Ep., sign. 3893.

²⁷ CL, 1841: č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [452] ako: Obščich i jestestvennyh Poučenij christianskago bohočestia. Časť pervaja Pervoj časti Knižicy Na čtenie.... – V Lvovi, Roku Bžija /1786/. Ep. sign. 299.

²⁸ Názov Poučenyj christianskago bohočestija... Tlačiar ako: Bratstva chrama Uspenija presvjatej Bohorodicy. M. Tkáč, 2015, s. 61–62.

²⁹ Roky a mená podľa online zdrojov: <https://katalogi.bn.org.pl>; <https://data.cerl.org/the-saurus> [cit. 28.04.2020].

³⁰ J. Šelepec, 2003b, č. [198] ako: Feszler, Inocentius. Anthologia hebraica a sacris hebraeorum libris dopromta adjecta versione latina et annotationibus. – Leopoli: typis Thomae Piller, 1787.

³¹ J. Šelepec, 2003b, č. [450] ako: O dolžnostiach presviterov prichodskih ot slova bžia sobornych pravil i učitelej crkovnych sočinennaja vo stoj Kijevopečerskoj lavre v Stavropihii tohožde stejšaha sinoda, pri archimandrite Zosime: v lito ot sotvorenia mira zspz, ot ržstva že po ploti bga slova apsof, indikta vi, msca septemvrija. – Kijev: Pečerskaja lavra, 1779; Ep. sign. 1725.

³² Tlač má však cirkevnoslovanský názov. Rozsah len 262 s. M. Tkáč, 2015, s. 63–64.

tajomstvách. Možno usúdiť, že titul je v cirkevnoslovanskom jazyku ukrajinskej redakcie a z produkcie „Sto Troieckoj Illinskoj Černihovskoj“³³.

Územné rusiká

V rámci rekonštrukcie niekdajšej Tarkovičovej knižnice sa vyšší počet záznamov spája s lokalitami z dnešného územia Ruska – nateraz ide celkovo o 66 záznamov (s odhadom 99 zv.), z miest vydaní registrujeme Petrohrad (36 záznamov), Moskvu (29 záznamov) a Tampov (1 záznam), čo predstavuje z celkového počtu záznamov z *Catalogus librorum...* približne 9,3%. Identifikované dokumenty podľa vročenia možno datovať dominantne do 18. storočia (51 záznamov) a len minimum z nich do 19. storočia (15 záznamov), tie boli vydané približne v rokoch 1802–1823. Najstarší nateraz identifikovaný titul spadá do roku 1717, vytlačený bol v Petrohrade v ruštine – *Rassuždenije kakije zakonnyje pričiny jeho carskoje veličenstvo Petr Pervyj car' i povelitel' vserossijskii...*³⁴. Venoval sa vojne Petra I. s Karolom XII. (Švédsko) a jeho autorom bol najskôr diplomat Petr Pavlovič Šafirov (1669–1739)³⁵. Okrem tlačí sa vyskytli aj záznamy periodík, čím sa navyšuje pôvodne predpokladaný počet väzok. Z pohľadu jazyka dominuje ruský jazyk, výnimočná je ruština v kombinácii s cirkevnoslovanským jazykom³⁶. V celku vysoký je počet prekladov najmä z nemčiny, francúzštiny, menej z latinčiny, výnimočne z angličtiny, poľštiny či gréčtiny a taliančiny do ruštiny. Ojedinelo sa vyskytli tlače v latinčine, nemčine, či dvojazyčné tituly (napr. rusko-hebrejská literatúra – *Vopldščeri iudejskoj...* Petrohrad 1803 od Leva Nikolajeviča Nevachoviča (1776–1831)³⁷ viacjazyčné tituly (napríklad v podobe nemecko-latinsko-ruského lexikónu, Petrohrad 1731³⁸)³⁹.

S mestom **Petrohrad** (Sankt-Peterburg) ako miestom vydania/vytlačenia tlače sa nateraz stretávame podľa Šelepovho výskumu 35-krát (cca v 45 zv.).

³³ CL, 1841: č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [334] ako: Kratkoje poučenie o sedmi sakramentach ili tainach cerkovnych. S priloženiem nuždnejšich veščeje jereiem vedati blagopotrebných. – Černihov: napečatasia u tip. Sto Troieckoj Illinskoj Černihovskoj roku 1716; Ep. sign. 1570.

³⁴ CL, 1841: č. 633, J. Šelepec, 2003b, č. [519] ako: Rassuždenia kakije zakonnyje pričiny... Petr Pervyj... – Sanktpeterburg, 1717.

³⁵ Porovnaj online zdroj: <https://ru.wikipedia.org/wiki> [cit. 1.05.2020].

³⁶ J. Šelepec, 2003b, č. [107] ako: Budny, V. Apoftegmata, to jest kratkich vitijevatyh i nraoučitelnych rečeje knigi tri, v nich že položeny različnyje voprosy i otvety, žitija i postupki, poslovicy i razgovory različnych drevnich filosofov, prevedeny s polskago na slavenskij jazyk. Protiv pervago izdania tretim tisneniem napečatany v Sanktpeterburgu 1745 goda. – Sanktpeterburg, 1745.

³⁷ J. Šelepec, 2003b, č. [440] ako: Nevachovič, Lejba. Voplj dščeri iudejskoj... Sanktpeterburg: pečatano v privilegirovannoj Brejtkopfovoj tipografii, 1803.

³⁸ J. Šelepec, 2003b, č. [657] ako: Teutsch-lateinisch und russisches Lexicon, sammt denen Anfangsgründen der russischen Sprache. – St. Petersburg: Gedruckt in der Kayserl. Academie der Wissenschaften Buchdruckerey, 1731

³⁹ Je potrebné uviesť, že dostupné pomôcky (Šelepec, knižničný katalóg, lískovnicový katalóg) uvádzajú tituly (ich názvy, autorov) nie v azbuke, ale v latinke (nejednotne transliterované), čo výskum sťažuje.

Ide aj o tie tlače, ktoré boli zmienené vyššie. Dokumenty – tlače možno datovať do 18. storočia (26 záznamov) – 19. storočia (9 záznamov), t.j. nateraz do rokov 1717–1822. Z pohľadu jazyka jednoznačne dominuje ruština, po nej nasledujú preklady z iných jazykov do ruštiny, pričom ich rozsah je pestrý.

Z pôvodných ruských autorov tu nachádzame zastúpeného Michaila Vasiljeviča Lomonosova (1711–1765), Alexandra Petroviča Sumarokova (1717–1777). Výnimočne sa v ruštine nachádzajú tlače z oblasti náboženskej spisby ako *Knihá chvál – žalmy (žaltár, 1822)*; námorníctva a cestovateľstva (od Matveja Grigorijeviča Kokovceva (1745–1793)); poľnohospodárstva a hospodárskej správy, v tejto kategórii nachádzame tlač spojenú s menom Fedor Fedorovič Roggenbuk (*Rukovodstvo k zemlepašestvu ili Glavnejšija pravila sel'skago chozjajstva... 1792*)⁴⁰, ktorá predstavuje učebnicu pre stredné školy. V ruštine sa zachovali aj periodiká. Príkladom je Korifej alebo kľúč literatúry – *Korifej, ili Kľuč literatury*. Vychádzal v Petrohrade v rokoch 1802–1807, no u Tarkoviča sa predpokladá vo vlastníctve len rok 1802, diel/časť 1., kniha 1.⁴¹, ďalej evidujeme výskyt mesačníka *Ruský obchod – Rossijskij magazin*, vydávaný Fedorom Osipovičom Tumanským (1757(?)–1810) v rokoch 1792–1794, pričom Tarkovič vlastnil najskôr vydania z rokov 1792 a 1793⁴². Obsahoval články a materiály o histórii, geografii a topografii Ruska⁴³. Šelepec eviduje aj titul *Severnij vestnik*, t.j. Severný posol z roku 1805⁴⁴, no nevieme ho nateraz bližšie charakterizovať ani fyzicky doložiť⁴⁵.

Medzi zaujímavé preklady z nemčiny patril napríklad titul k politologickej problematike, o stave poľskej vlády *Istorija o nynešnem sostojanii/sostojaniji pravitel'stva pol'skogo... 1755*⁴⁶ od autora menom A. S. Dembovskij (1682–1763), ktorú z nemčiny preložil sekretár (tajomník) Vasil' Lebedevyč alebo nesignované dielo o živote Marca Tullia Cicerona (z roku 1768) z nemeckého originálu⁴⁷. Preklady z francúzkeho jazyka predstavuje napríklad román *Telemachove dobrodružstvá* od François de Salignac de la Mothe-Fénelona

⁴⁰ J. Šelepec, 2003b, č. [535]. Porovnaj online zdroj: <http://www.auction-imperia.ru/wdate.php?t=booklot&i=16511> [cit. 5.05.2020].

⁴¹ CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [323] ako: *Korifej ili kľuč literatury*. – Sanktpeterburg: tip. Šnor, 1802. Časť 1.; pozri online zdroj: <http://archivebooks.ru/site/journal/91>; <https://sovcom.ru/aykcioni/lot> [cit. 11.05.2020].

⁴² J. Šelepec, 2003b, č. [538] ako: *Rossijskij magazin... Trudami Teodora Tumanskago... – Sanktpeterburg: v pismopečatne I. K. Šnora, 1792–1793*.

⁴³ Pozri: <https://ru.wikipedia.org/wiki>

⁴⁴ J. Šelepec, 2003b, č. [559] ako: *Severnij vestnik*. – Sanktpeterburg, 1805, č. 2–8, 10–11.

⁴⁵ Databázy poukazujú na titul *Severnij vestnik* – ako na odborný literárny a sociálno-politický časopis, mesačník, vydávaný v Petrohrade v rokoch 1885–1898, t.j. až po Tarkovičovej smrti.

⁴⁶ CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [147] ako: Dembovskij, A.S. *Istoria o nynešnem sostojanii pravitel'stva pol'skago*, s nemeckago jazyka prevedena sekretetarem Vasiljem Lebedevym. – V Sanktpeterburge: pri Imp. Akad. nauk, 1766. Autor podľa: http://academiclibrary.ru/e_resours/ran18/Avtor/page29/list.html

⁴⁷ CL, 1841, č. 296, J. Šelepec, 2003b, č. [1708] ako: *Žizň Marka Tulia Cicerona s prisovokupleniem različnych primečanij*, po boľšej časti do rimskej istorii kasajuščichsia, s nemeckago jazyka prevedennyja tobolskago mušterskago polevago polku seržantom Vasilijem Popovym. – V Sanktpeterburge, 1768. Najskôr titul Ep. sign. 2404.

(1651–1715); preklady z anglického jazyka sú zastúpené raz, a to v podobe opisu poslednej cesty Jamesa Cooka (1728–1779) okolo sveta z roku 1788 od autora Johanna Heinricha Zimmermanna (1741–1805). Preklad z latinčiny je zastúpený napríklad v podobe *Premeny* od P. Ovidia Nasa (z roku 1775).

Uvedenie nakladateľstva v imprese je výnimočné, tlače vyšli vo viacerých oficínach, čo dokazuje rozvinutejší knižný trh i produkciu. Uvádzajú sa napr. oficína Viľkovskej i Galčenkovej, (I. K.) Šnora, produkcia Bogdanoviča, privilegovanej Brejtkopfovojskej tlačiarne, Gornago učilišča, tlače z produkcie Akadémie vied, Ruskej biblickej spoločnosti, no všetkým je potrebné venovať sa o čosi viac, vrátane ich presnej autoritatívnej podoby v rámci dokumentovania rusík.

Prepojenie na mesto **Moskva** možno nateraz predpokladať v 30 záznamoch (aktuálne odhadujeme 53 zv.) s vročením do rokov 1760–1823, pričom len 6 z nich spadá do 19. storočia. Dominujú tu tituly v ruskom jazyku – romány, práce bibliografického charakteru (napr. knieža D.M. Požarský), učebnice (fyziky, ruštiny). A vydania ruských autorov ako Michail Matvejevič Cheraskov (1733–1807), Henrich Volfgang Beriš (1744–1825), Alexej Fedorovič Malinovskij (1762–1840), Petr Ivanovič Strachov (1757–1813), Vasilij Prokof'jevič Svetov (1744–1783). Zaujímavý je dokument od cára Petra I. Veľkého (1672–1725) a jeho zákon o právnom postavení pravoslávnej cirkvi v Ruskej ríši – *Reglament, ili Ustavduchovnoj kolegiji... 1802*⁴⁸, či praktická príručka pre koncipovanie a vybavovanie úradnej agendy, korešpondencie, žiadostí pre rôzne kancelárie, obsahujúca návody *Novejšij samyj polnyj pismovnyk... 1815*⁴⁹. V ruštine vychádzali i periodiká. Tarkovič možno vlastnil *Ekonomičeskij magazin: ili Sobranije Vsjakich Ekonomičeskich Izvěstij, opytov, otkrytij, priměčanij, nastavlenij, zapisok i sovětov... 12 jd., 1780–1782*⁵⁰. Kombinácia ruštiny a cirkevnej slovančiny je menej častá, pričom ide napr. o doplnenia k cirkevnému

⁴⁸ J. Šelepec, 2003b, č. [487] ako: Petr Pervyj. Reglament duchovnyj ili Ustav Duchovnyja kolegiji. 4-e izd. – Moskva, 1802.

⁴⁹ CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [444] ako: Novejšij samyj polnyj pismovnyk, ili vseobščij sekretarj, soderžaščij v sebe: podrobnoje nastavlenie i primery, kak sočiňat' vsiakogo roda pisjma i delovyje bumagi, sledujuščija k podači v prisutstvennyja mesta, kak-to: vekselja, zemnyje pisma, kontrakty, pročiampisjma, prošenia, žaloby, objavlenia, kreposti, zakladnyja, zapisi, otpusknyja, svidetelstva, attestaty, pašporty, zapiski, razdely, riadnyja, duchovnyja zaveščania i proč. S prisovokupleniem primernych pisem raznych znamenitych sob i lučšich pisatelej. – Novejšich kommerčeskich pisem a nastavleniem dla kupcov, opisania torgovli v Rossii i pročich jevropejskich gorodov, o učreždennych v Rosii jarmarkach, podrobnoje vekselnoje pravovedenie, tablicu o procentach i proč. i proč. – Moskva: 1815, 468 s.

⁵⁰ CL, 1841, č. (101?), J. Šelepec, 2003b, č. [164] ako: Ekonomičeskij magazin, ili Sobranie vsiakich ekonomičeskich izvestij, opytov, otkrytij, primečanij, nastavlenij, zapisok i sovetov, odnosiaščichsia do zemledelia, skotovodstva, do sadov i ogorodov, do lugov, lesov prudov, raznych produktov, do derevenskich strojenij, domašnich lekarstv, vračebnych trav i do drugih vsiakich nužnych i nebespolecnych gorodskim i derevenskim žitelam veščej v polzu rossijskich domostroitelej i drugih ljubopytnych luđej obrazom žurnala izdavajemoj. – Časť I. – XII., V Moskve: v Universitetskoj tipografii u N. Novikova, 1780.

slovníku *Dopolnenije k Cerkovnomu slovariu... 1776*⁵¹ a *1779*⁵² od Pëtra Aleksejeviča Aleksejeva (1731–1801).

Zaujímavé sú preklady z latinčiny do ruštiny, pričom ide o práce z oblasti logiky, práva, zdravotvedy – diéty (napr. nachádzame pôvodných autorov ako Friedrich Christian Baumeister (1709–1785), Daniel Nettelbladt (1719–1791), Georg Gottlob Richter (1694–1773)). Preklady z nemčiny predstavujú diela z geografie, kameralistiky, ale aj literatúry (napr. pôvodný autor Ludwig Adolph Baumann (1734–1802), Johann Heinrich Gottlob von Justi (1720–1771), Christoph Martin Wieland (1733–1813)), početnejšie sú aj preklady z francúzštiny do ruštiny najmä z literatúry, moralistiky pričom niektoré z nich boli pôvodne vydané dokonca v anglickom jazyku (John Milton (1608–1674); Jean Baptiste Poquelin Molière (1622–1673); Laurent Pierre Béranger (1749–1822), Regina Maria Roche (1764–1845)). V preklade z angličtiny napríklad v Tarkovičovej knižnici figuruje titul z oblasti anglického hospodárstva – poľnohospodárstva *Nastavnik zemleděčeskij ili kratkoe aglinskago člebopačestva pokazanije... 1780*⁵³ od Thomasa Bowdena⁵⁴. Výnimočne možno doložiť aj preklad z taliančiny.

Tlače vyšli najmä v moskovskej Univerzitetnej tlačiarňi, spojenej aj s menom N. Novikov a V. Okorokov, doložený je tlačiar M. Ponomarev, S. Selivanovskij.

Mesto **Tampov** sa vyskytlo len v jednom zázname, ktorý uviedol J. Šelepec. Ide o teologické a filozofické pojednanie o prírode a o existencii Boha v ruskom jazyku v preklade z francúzštiny – *Pozorišče prirody, proizvedennoje iz suščnosti božijej...* (tlač: Volnaja tipogr.), z roku 1790.⁵⁵ Jej pôvodným autorom bol francúzsky cirkevný hodnostár François de Salignac de la Mothe-Fénelon (1651–1715).

Ako vidno v prípade ruských tlačí, problematika náboženskej, teologickej spisby v danom období už nie je taká zjavná ako v iných prípadoch

⁵¹ CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [89] ako: Aleksejev, Peter. *Dopolnenie k Cerkovnomu slovariu, sočinenoje Moskovskago Archangelskago sobora protoijerem, Imperatorskago Moskovskago universiteta katechizatorom i Volnago rossijskago sobrania pri tom že universitete členom Petrom Aleksejevym...* – Moskva: Pečatano pri Imperatorskom Moskovskom universitete, 1776. V abučnej verzii pozri názov: <https://www.twirpx.com/file/2090400/> [cit. 8.05.2020].

⁵² CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [9] ako: Aleksejev, Peter. *Prodlženie Cerkovnago slovaria, sočinenoje Moskovskago Archangelskago sobora protoijerem...* – Moskva: Peč. v tip. Imperatorskago Moskovskago universiteta, 1779. Dnes Ep. sign. 2986.

⁵³ Ep. sign. 3701. J. Šelepec, 2003b, č. [103] ako: Bouden, Thomas. *Nastavnik zemleděčeskij, ili Kratkoe aglinskago chlebopašestva pokazanie. V priugotovlenii zemli novym sposobom pod chleb, v poseve i udobrenii raznago chleba raznym obrazom, v popravlenii senokosnych trav, s opisaniem različnych ich pitatelnych svojstv dľa skota, v sodержanii lugov i pastv po novomu upotzrebleniu pachotnyja zemli pod seno so mnogimi k tomu prinadležaščimi načertannymi orudiami i popravleniami, kakovymi vsia sia knižka napolnena i izdana na aglinskom jazyke...* – V Moskve: v Universitetskoj tipografii u N. Novikova, 1780.

⁵⁴ Ep. sign. 3701.

⁵⁵ CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [196] ako: Felon, Francois de Salignac de la Mothe. *Pozorišče prirody proizvedennoje iz suščnosti božijej. Iz sočinienij g. Felonona. Perevedeno s francuzskago Kornilijem Nilovym v sele Pokrovskom Rianza tož.* – Tambov: Volnaja tipogr., 1793. Najskôr Ep. sign. 4851.

podľa proveniencie cez jednotlivé krajiny i lokality, čo sa odrazí ďalej v texte štúdie. Dokonca sa viackrát vyskytla aj vlastná tvorba v ruskom jazyku vydávanie rôznych dokumentov a praktických príručiek, viackrát je doložená aj beletria a preklady zahraničnej odbornej spisby i literatúry do ruštiny.

Územné poloniká

Územné poloniká sú v Tarkovičovej knižnici zastúpené v nevelkom počte. Pre potreby tejto štúdie im venujeme hlbšiu pozornosť. Na základe analýzy vyplýva, že nateraz ide celkovo o 11 záznamov, čo predstavuje len 1,5% z celkového počtu zápisov z katalógu CL z roku 1841, ktoré zachytili stav knižnice po eparchovej smrti. Menovite možno doložiť lokality ako Krakov (2), Poznaň (2), Vroclav (2), Przemysľ (2), Gdaňsk (1), Lublin (1) Jasna Góra (1). Z pohľadu vročenia ide o dokumenty zo 17. storočia (2 záznamy), dominuje 18. storočie (7 záznamov) a nachádzame aj 19. storočie (2 záznamy). Z hľadiska jazyka dominuje latinčina a výnimočne sa vyskytla ukrajinčina (1), viacjazyčné tlače (2) a poľština (2). Pozitívom je, že fyzicky vieme uvedené poloniká doložiť aj v súčasnosti, t.j. tlače, o ktorých i Šelepec predpokladal, že boli súčasťou osobnej Tarkovičovej knižnice, sa po jeho smrti aj zaradili do fondu Eparchiálnej knižnice (Tab. 1), hoci asi s väčším časovým odstupom. Vysoká signatúra pri niektorých relevantných dokumentoch indikuje, že do fondu neboli zaradené bezprostredne po smrti eparchu.

Pre **Krakov** ide o 2 záznamy z rokov 1630–1648, t.j. ide o tlače, ktoré sú aj najstaršie. Cirkevný hodnostár Jan Wężyk (1575–1638) sa pričinił o vydanie tlače *Constitutiones synodorum metropolitanae Ecclesiae Gnesnensis provincialis auctoritate Synodi Provincialis Gembiciana per deputatos recognita...* 1630⁵⁶, ktorá sa spája s výstupom z cirkevnej synody v Gnieźne (dnes sídlo Gnieźnianskej arcidiecézy). Mala ju vyprodukovať krakovská oficína Andrzej Piotrkowczyka alebo Andrzej Piotrkowczyka II⁵⁷. Druhý titul je z oblasti rímskokatolíckej konfesie, homiletiky a v poľskom jazyku – *Arka Testamentu, Zamykająca W Sobie Kazania Niedzielne Calego Roku...*⁵⁸ 1648 (1. diel) – 1649 (2. diel), pričom Tarkovič by mal vlastniť jeden diel z roku 1649, a teda najskôr druhý (t. j. *Część Wtora, Pars Aestivalis Rzeczona*) z krakovskej tlačiarne Krzysztofa Schedela (?–1653)⁵⁹. Pričinił sa o ňu polyhistor a historik, kazateľ, v tom čase tarnovský kantor Szymon Starowolski (1588–1656).

Poznaň je zastúpená dvakrát, a to latinikami. Ide o tlače z rokov 1766–1777. Jezuita, historik a dramatik Jan Bielski (1716–1768) sa spája s príležitostnou tlačou, ktorá vznikla po smrti poľského panovníka Stanislava I. dňa

⁵⁶ CL, 1841, č. 185, J. Šelepec, 2003b, č. [691]. Pozri Ep. sign. 888.

⁵⁷ Údaje pozri online: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 11.05.2020]. Nemecký zdroj uvádza meno a roky činnosti Piotrowczyk, Andrzej Kraków (1604–1642) alebo Piotrowczyk, Andrzej, II. (žil 1585–1645, činný 1620–1645). Porovnaj údaje na: https://data.cerl.org/thesaurus/_search?query=Andreas+Petricovius&from=0. [cit. 11.05.2020].

⁵⁸ CL, 1841: č. 19, J. Šelepec, 2003b, č. [626]. Pozri: Ep. sign. 3406.

⁵⁹ Pozri: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 9.05.2020].

23.02.1766. Ten zomrel vo francúzskom Lunéville (Stanisław I. Leszczyński, 1677–1766, lotrínsky vojvoda, poľský kráľ 1677–1766). Reč – laudatio mal v jezuitskom kostole v Poznani predniesť pod názvom *Stanislai I, Poloniae regis [...] laudatio funebris habita Posnaniae in templo pp. Societatis Jesu inter justa exequialia eidem persoluta a p. Joanne Bielski [...] anno 1766*⁶⁰. Vytlačila ju jezuitská tlačiareň (Drukarnia Jezuitów, Poznań, 1677–1773).⁶¹ Aj druhý titul predstavuje rozsahom nevelkú tlač – o jednom/jedinečnom Bohu označenú ako báseň *De Deo uno carmem... 1777*⁶². Jej autorom bol jezuita Ignacy Wilczek (1728–1788?), tlačiar nie je známy⁶³.

Tlače z mesta **Wroclav** sú rovnako nateraz evidované v počte dve. Ide o tlače z rokov 1780–1787. V jednom prípade ide o latinikum a v druhom o viacjazyčný titul (latinsko-hebrejsko-chaldejsko-sýrsko-arabský) z orientalistiky. Tu bol vytlačený titul *Catalogus testium alphabeticus: ex quo cognoscitur, qui testes plane inhabiles, qui semitestes, qui plus quam semitestes, et qui semitestibus fide minores sint...* 1780⁶⁴. Vytlačil ho Johann Jakob Korn (1702–1756), autorom bol Karl Ferdinand Hommel (1722–1781).

S menom duchovného, historika a slobodomurára Ignaza Aurelia Feßlera (1756–1839)⁶⁵ sa spája dielo *Institutiones linguarum orientalium, hebraicae, chaldaicae, syriacae et arabicae. Chrestomatiam Arabicam...* 1787,⁶⁶ najskôr 1. časť⁶⁷. Edoval ho nemecký protestantský teológ, osvietenec a orientalista Johann Gottfried Eichhorn (1752–1827). Tlač vyšla nákladom tlačiaru Wilhelma Gottlieba Korna (1739–1806)⁶⁸.

Mesto **Przemysl** je spojené s dvoma záznamami. Intelektuál, spisovateľ, gréckokatolícky kňaz, etnograf Josif Levic'kij (1801–1860) – s jeho menom je spojené knižné vydanie v nemecko-ukrajinskom jazyku a venuje sa prvej gramatike ukrajinského (uvádzané ako maloruský jazyk, malá ruština) jazyka v Haliči pod názvom *Grammatik der ruthenischen oder Klein russischer Sprache in Galizien...* 1834.⁶⁹ Tlačiar nie je uvedený ani podľa poľských zdrojov, podľa J. Šelepca vyšla v gréckokatolíckej biskupskej tlačiarňi. Za tlačou je radený dodatok s ukážkami diel od rôznych autorov – *Anhang zur ruthenischen Grammatik: Auszüge aus verschiedenen ruthenischen Schriftstellern*⁷⁰. Možno uviesť,

⁶⁰ CL, 1841, č. 238, J. Šelepec, 2003b, č. [97]. Najskôr dnes: Ep. sign. 3855.

⁶¹ Pozri: <https://data.cerl.org/thesaurus/cnc00020679> [cit. 9.05.2020].

⁶² CL, 1841, č. 600, J. Šelepec, 2003b, č. [694]. Ep. sign. 3679.

⁶³ Rovnako online zdroj a katalóg poľskej Národnej knižnice: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 11.05.2020].

⁶⁴ CL, 1841, č. 440, J. Šelepec, 2003b, č. [259]. Pozri: Ep. sign. 4292. Nami uvedený názov prevzatý z: <https://www.worldcat.org> 8.05.2020].

⁶⁵ Prorovnaj: https://hu.wikipedia.org/wiki/Fessler_Ign%C3%A1c_Aur%C3%A9l [cit. 11.05.2020].

⁶⁶ CL, 1841, č. 266, J. Šelepec, 2003b, č. [694]. Ep. sign. 3914.

⁶⁷ Pozri online zdroj: https://books.google.sk/books?id=zqkPAAAAQAAJ&hl=sk&source=gbs_book_other_versions 10.05.2020].

⁶⁸ Porovnaj: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 11.05.2020].

⁶⁹ CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [358], Ep. sign. 3908. V katalógu Biblioteki Narodowej je chybné uvedené, že tlač je v nemecko-ruskom jazyku.

⁷⁰ Rovnako: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 7.05.2020].

že v nemčine vysvetľuje gramatiku, v texte sa vyskytujú znaky litier (grafémy), texty v nemčine, cyrilike, poľštine, bieloruštine a ukrajinčine (pričom rozlišuje aj ukrajinské dialekty – v Haliči, centrálnu ukrajinčinu). Autorovi, pedagógovi, cirkevnému hodnostárovi – neskoršiemu kardinálovi pod menom Mihajlo Levic'kij (1774–1858)⁷¹ sa pripisuje dielo asi pôvodne v azbuke (možno aj s cirkevnoslovanskými textami) v rusínskom nárečí (dialekte). Vo veci kresťanskej náuky podľa katechizmu určenej deťom vo farnostiach (pri farských, parafialných kostoloch) *Nauka christianskaja po riadu katichisma normalaho k polzi ditej parafialnych...* 1833. Pričom Šelepec uvádza text v latinke a tlač uvádza provenienčne do Peremyšľa, tlačou biskupského chrámu (sobora). Publikácia sa napokon do Eparchiálnej knižnice zaradila a zachovala sa najskôr dodnes, čo potvrdí ďalší výskum⁷². Uvedený titul predstavuje už 2. vydanie.

Lublin je zastúpený len raz. Ide o prácu v latinčine z oblasti filozofie – Aristotela – *Philosophia Aristotelica* [...] 1750⁷³, ktorej autorom je Andrzej Rudzki (1713–1760). Vytlačila ju Jezuitská tlačiareň (Drukarnia Jezuitów) v Lubline (1683–1773)⁷⁴. Rovnako raz sa vyskytol **Gdaňsk**. Titul v latinskom jazyku predstavuje a dokumentuje v podobe katalógu knižnice (Braunova knižnica) časť tvorby poľských a pruských autorov, skriptorov – *De Scriptorum Poloniae Et Prussiae Historicorum, Politicorum Et JCctorum typis impressorum ac Manuscriptorum in Bibliotheca Brauniana collectorum virtutibus et vitiis catalogus et iudicium* [...] 1739⁷⁵. Je spojený s menom David Braun (1664–1737) a vytlačil ho Georg Markus Knoch (1695–1759)⁷⁶.

Poslednou lokalitou uvedenou ako Nova Hora – dnes Jasná Hora, kde sa nachádzal v tom čase paulínsky kláštor – dnes v meste Čenstochová evidujeme len jeden záznam, a to v podobe dokumentu v latinsko-poľskom jazyku z roku 1718, a to *Nowa korona chwały naywyższej monarchini nieba y ziemie najjasniejszey krolowej polskiej Maryi Pannie...* 1718⁷⁷. Korunovácia obrazu Matky Božej Częstochowskej sa uskutočnila z vôle pápeža Klementa XI. v roku 1717, ktorý ju dekrétom umožnil. Tento úkon predstavoval prvú korunováciu na území Poľska (mimo Ríma). O výkon aktu sa pričínil v tom čase

⁷¹ Roky podľa: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 7.05.2020].

⁷² CL, 1841, č. (?), J. Šelepec, 2003b, č. [359] ako Levyckij, Michail. *Nauka christianskaja po riadu katichisma normalaho k polzi ditej parafialnych*. – V Peremyšli: v tip. jepisk. sobora, 1833. Najskôr Ep. sign. 1668. Knižničná pomôcka z r. 1942 titul eviduje. Listkový katalóg budovaný v 50.–90. rokoch 20. storočia titul pre eparchiu neeviduje.

⁷³ CL, r. 1841, č. 471, J. Šelepec, 2003b, č. [540]. Ep. sign. 2395.

⁷⁴ Roky k Drukarnia Jezuitów, Lublin pozri: <https://data.cerl.org/thesaurus/cni00048784> [cit. 9.05.2020].

⁷⁵ CL, r. 1841, č. 259, J. Šelepec, 2003b, č. [104]. Ep., sign. 1572.

⁷⁶ Údaje o autorovi, tlačiarovi prevzaté z: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 10.05.2020].

⁷⁷ Presný názov: *Nowa korona chwały naywyższej monarchini nieba y ziemie najjasniejszey krolowej polskiej Maryi Pannie, wielkiej Zbawiciela naszego matce, w przecudownym rytrakcjie na lasney Gorze Częstochowskiej z woli Oyca Świętego Klemensa XI* [...] Roku Pańskiego 1717, dnia 7 Septembra przez [...] Krzysztofa z Słupowa Szembeka, biskvpa na ten czas chełmskiego vkoronowana przez tryumfalną szczęśliwey inauguratij oktawę, drogimi perlami, panegirycznych kazan, od nayprzewielebniejszych, y przewielebnych prałatow, y godnych enkomiasow, przybrana y akkomodowana z dozwoleńiem starszych. Porovnaj: <https://katalogi.bn.org.pl> [cit. 11.05.2020].

chełmský biskup Krzysztof Andrzej Jan Szembek (Krzysztof Jan na Słupowie Szembek, 1680–1740)⁷⁸, ktorého Šelepec vníma v pozícii autora (Krzysztof Szembek)⁷⁹. Tlač obsahuje rôzne príležitostné diela, najmä kázne venované tomuto slávnostnému viacdňovému aktu s dôrazom na obraz Panny Márie Częstochowskej⁸⁰. Knihu vyprodukovala naskôr Drukarnia OO. Paulinów (Częstochowa, 1693–1863)⁸¹.

Tabuľka 1. Ukážka evidovania a identifikácie územne polonikálnych tlači⁸²

Katalóg /súpis r. 1841 – číslo	Katalóg (CL) r. 1841 – zápis	J. Šelepec r. 2003b – číslo	J. Šelepec r. 2003b – zápis	Eparchiálna knižnica, signatúra aktuálna
185	Constitutiones Synodorum a Joanne Vezik	[691]	Wezyk, Joannes: Constitutiones synodorum metropolitanae Gnesnensis provincialium. Autoritate synodi prouincialia Gembiciana per deputatos regognitae jussu vero opera... Joannis Wezyk... editae. – Cracovia: in officina Andreae Petricouii, 1630	888
19	Arca Testamentu in Sclavico Idiome, mixtum Latino...	[626]	Starowolski, Szymon: Arka testamentu zamykaia w sobie kazania niedzielne... – Krakow: w drukarni Krzystofa Schedla, 1649	3406
238	Laudatio Funebris Stanislai 1 ⁱ Poloniae Regis, a Joanne Bielszj	[97]	Bielski, Joannes: Stanislai I. Poloniae regis... laudatio funebris... – Posnania: typis collegii societatis Jesu, 1766	3855
600	De Deo Uno Carmenn ab Ignatio Viltzek	[694]	/ Wilczek, Ignatius/: Ignatii Wilczek nuper a societate Jesu sacerdotis provinciae Majoris Poloniae de DEO UNO Carmen. /Superiorum permisso/. – Posnaniae, 1777	3679
440	Catalogus Testium Alphabeticus, a Carolo Howelio	[255]	Hommelius, Carolus Ferdinandus: Catalogus testium alphabeticus... – Vratislavia: apud Joannem Fridericum Korn, 1780	4292
266	Institutiones Linguarum Orientalium Inocentii Fesster	[194]	Feszler, Innocentius: Institutiones linguarum orientalium hebraicae, chaldaicae, syriacae et arabicae. Chrestomathium arabicam eddidit Jo. Godofr. Eichhorn... – Wratislaviae: sumptibus Guilielmi Theophilii Korn, 1787	3914

⁷⁸ Pozri online zdroj: https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzysztof_Andrzej_Jan_Szembek [cit. 7.05.2020].

⁷⁹ CL, 1841, č. 35, J. Šelepec, 2003b, č. [638]. Ep. sign. 4400.

⁸⁰ Pozri: https://pl.wikipedia.org/wiki/Obraz_Matki_Boskiej_Cz%C4%99stochowskiej [cit. 7.05.2020].

⁸¹ Porovnaj online zdroj: <https://data.cerl.org/thesaurus/cni00048843> [cit. 8.05.2020].

⁸² ŠVKPO, sign. HD 34; J. Šelepec, 2003b, s. 13–110.

Katalóg /súpis r. 1841 – číslo	Katalóg (CL) r. 1841 – zápis	J. Šelepec r. 2003b – číslo	J. Šelepec r. 2003b – zápis	Eparchiálna knižnica, signatúra aktuálna
?		[358]	Levyckij, Josyf: Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien von... Mit einer Kupfertabel. – Przemyśl: gedruckt in der gr. kat. bischoflichen Buchdruckerei, 1834	3908
?		[359]	Levyckij, Michail: Nauka christianskaja po riadu katicisma normalaho k polzi ditej parafialnych. – V Peremyšli: v tip. jepisk. sobora, 1833	1668
471	Aristoltelica Phia~ ab Andrea Rudzkij	[540]	Rudzki, Andreas: Philosophia Aristotelica. Lublin, 1750.	2395
259	De Scriptoribus Poloniae Judicium a Davide Braun	[104]	/Braunius, David/: Davidis Braunii... de scriptorum Poloniae et Prussiae typis impressorum sequae mscorum virtutibus et vetis judicium. – Gedani: apud Georg. Marcum Knocium, 1739.	1472
35	Nowa Korona Chwaly, idioma Slavico	[638]	Szembek, Krzysztof: Nowa korona chwaly... Maryi Panie... – Jasna Gora Czesztochowska, b.n., 1718	4400

Územné bohemiká

Nateraz odhadovaný počet územných bohemík v Tarkovičovej knižnici je nízký – 11 záznamov. Spadajú do lokalít Praha (9, z rokov 1708–1827), Olomouc (1) a České Budějovice (1), čo predstavuje 1,5% z celkového počtu zápisov z pertraktovaného katalógu – zoznamu CL osobnej knižnice biskupa z roku 1841. Tlače sú ohraničené rokmi 1708–1827. Dominuje 18. storočie (9 zápisov). Z pohľadu jazyka dokumentov, ktoré sa dali identifikovať, prevláda latinčina, nasleduje nemčina (3) a viacjazyčné tlače, kde sa uplatnila i čeština (3)⁸³, cirkevná slovančina (1). Tu ide o dielo *Glagolitica, Ueber die glagolitische Litteratur...* Praha, 1807 bez uvedenia autora či tlačiara. Možno ho pripísať Dobrovskému, ide najskôr o rozpravu – pojednanie *Glagolitica: ueber die glagolitische Literatur: das Alter der Bukwiza...* t.j. titul v nemčine, latinčine a cirkevnej slovančine⁸⁴. Venuje sa problematike hlaholských rukopisov, pôvodu – vývoju liturgie („rímско-slovanskej”), a teda i južnoslovanskej literatúre. Tlač sa zachovala v Prešove dodnes⁸⁵. Aj tu prevláda oblasť nábožskej problematiky, ale

⁸³ Napr. CL, 1841, č. 123, J. Šelepec, 2003b, č. [697] ako: Wussin, Gasparus. /Lexicon tripartitum, germ., lat., slavica/. – Praga, 1756. Tit. list chýba.

⁸⁴ J. Šelepec, 2003b, s. 44 ako: Glagolitica, Ueber die glagolitische Litteratur... Ein Anhang zum Slavin. – Prag: b.n., 1807. Pozri: Glagolitica: ueber die glagolitische Literatur: das Alter der Bukwiza: ihr Muster, nach welchem sie gebildet worden: den Ursprung der Römisch-Slawischen Liturgie : die Beschaffenheit der dalmatischen Uebersetzung, die man dem Hieronymus zuschrieb u.s.w.: ein Anhang zum Slavin von Josef Dobrowsky. – Prag: [s.n.], 1807. Porovnaj: <https://aleph.nkp.cz> [cit. 12.05.2020].

⁸⁵ CL, 1841, č. 467, J. Šelepec, 2003b, č. [220]. Ep., sign. 2397.

vyskytli sa diela z jazykovedy (slovník) a i. Nachádzame tu diela osobností ako František z Assisi (1182–1226) – regula františkánov (1708), viackrát historika, filológa, slavistu a osvietenca Josefa Dobrovského (1753–1829)⁸⁶, jezuitov Fabiana Veselého (1684–1739), Maxmiliána Větrovského (1660–1737), Jana (Joannes) Slesinu. Tlače v Prahe vyšli v jezuitskej tlačiarňi – Jezuitská tiskárna (1635–1773), doložený je aj Ignác František Průša (?–1762), Felicián Mangold a syn (1771–1779), Gottlieb Haase (1798–1824) osobitne aj jeho dedičia – synovia, t.j. Gottlieb Haase Söhne (1824–1871)⁸⁷.

Mesto **Olomouc** je reprezentované jedným titulom na prvý pohľad v latinčine, no podľa predpokladaného podnázvu pôjde o titul dominantne v češtine – *Cantator Cygnus, funeris ipse sui Mortis beate traditor: To gest: Hlas Duchovní Labutě...* 1720 a autorom je jezuita, básnik, predstaviteľ českej barokovej konceptuálnej homiletiky Bohumír Hynek Josef Bilovský (1659–1725)⁸⁸. Vytlačil ju Jan Adam Auinger (činný 1718–1725)⁸⁹. **České Budějovice** sa vyskytli rovnako len raz, a to pri tlači *Vera Sapientia invictis S.S. Patrum testimoniis suffulta pro Neo-Sacerdotibus seu Candidatis ad Statum Ecclesiasticum aspirantibus...* 1797⁹⁰ od Johanna Gualberta Balthasara Hausera (1750–1806)⁹¹, vytlačil ju Jan František Zdarssa (činný v 18.–19. storočí).

Územné slovaciká

Keďže Tarkovič sa stal prvým prešovským eparchom, zaujímalo nás, či vo svojej knižnici bude mať knižné médium, ktoré bolo vyprodukované na území dnešného Slovenska. Celkovo nateraz ide o 84 záznamov, čo je vysoké percento cca 11,8% z celkového počtu zápisov z katalógu CL z roku 1841⁹². Možno

⁸⁶ Napr.: J. Šelepec, 2003b, s. 35 ako: Dobrovský, Jozef. Cyrill und Method der Slaven Apostolen. Prag: gedruckt bei Gottlieb Haase, 1823; Mährische Legende von Cyrill und Method. Nach Handschriften herausgegeben, mit anderen Legenden verglichen und erläutert. – Praha: Abhandlungen d. königl. böhm. Gessellschaft d. Wissenschaften, 1827.

⁸⁷ Pozri: <https://www.historicfondy.cz>; <https://aleph.nkp.cz> [cit. 11.05.2020]. Nemecké zdroje ako Průša, Ignác (1747–1763). <https://data.cerl.org/thesaurus/cni00029884> [cit. 12.05.2020]. Pod heslom Řehoř Mangold. Pozri online zdroj: https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php/%C5%98eho%C5%99_Mangold [cit. 12.05.2020]. Nemecké zdroje nateraz evidujú len tlačiaru v podobe Mangold, Felix v Prahe k r. 1775. Pozri: <https://data.cerl.org/thesaurus> [cit. 12.05.2020].

⁸⁸ J. Šelepec, 2003b, s. 26 ako: Bilowsky, Godefridus Josephus. Cantator cygnae funeris /a/ ipse sui mortis beatae traditor... – Olomucium: Typis Joani Adami Auinger, 1720. Ep., sign. 906.

⁸⁹ Ako Johann Adam Auinger pozri: <https://data.cerl.org/thesaurus/cni00028963> [cit. 10.04.2020].

⁹⁰ CL, 1841, č. 515, J. Šelepec, 2003b, č. [240] ako: Hauser, Gualbert Baltasar. Vera sapientia invictis s.s. patrum testimoniis suffulta pro Neo-sacerdotibus ad statum ecclesiasticum aspirantibus... – Bohemo-Buduicum: litteris Johannis Francisci Zdarssa, 1797; Ep. sign. 4215.

⁹¹ Pozri: <https://www.historicfondy.cz> [cit. 9.05.2020].

⁹² V rámci počtu sa eviduje aj 5 záznamov, ktoré vyšli na 2 slovenských (3 záznamy) alebo slovensko-maďarských mestách (2 záznamy), tým pozornosť aktuálne nevenujeme. Územným slovacikám venujeme pozornosť v samostanej štúdii *Územné slovaciká v pozostalosti Gregora Tarkoviča* (rukopis, v tlači, Prešov: PU, 2020).

konštatovať, že identifikované **územné slovaciká** pochádzali z viacerých slovenských oficiín, a to z miest **Trnava** – 34 záznamov, pričom počet titulov by sa mohol odhadnúť na 36 zv. Spadajú do rokov 1675⁹³–1803, kde dominuje latinská spisba (výnimočne ide o preklad do latinčiny z iného jazyka, napr. z francúzskeho, 1753⁹⁴), menej hungariká (2 záznamy, z rokov 1760⁹⁵, 1763 – pričom tento je prekladom z talinčiny⁹⁶), germaniká (2 záznamy, z rokov 1675, 1782), ale výnimočne nachádzame tlače v slovenskom jazyku (2 záznamy, z rokov 1718, 1802–1803). Túto dedukciu o jazykových slovacikách potvrdí až ďalší výskum, pretože Šelepec sem radí titul z oblasti homiletiky spojený s menom kazateľa, pavlína Alexandra Máčaja (1660–1722)⁹⁷ *Panes Primitiarum Aneb Chleby Prwotjn...* 1718⁹⁸. Druhý titul je preklad z nemčiny v bernolákovskej slovenčine z oblasti kresťanského učenia a života. Išlo o 5 zv. *Učeňi Múdrosti kresťanskég...* 1802–1803, autorom prekladu bol František Xaver Hábel (1760–1846). K jej vydaniu prispel bernolákovec a cirkevný hodnostár František Xaver Fuchs (1744–1807). Vytlačil ju Václav Jelínek (1788–1823)⁹⁹. Výnimočné sú viacjazyčné publikácie, napríklad z latinčiny a gréčtiny (ako gramatika z roku 1756¹⁰⁰). Z pohľadu autorov šlo o diela cirkevných otcov, biblickú exegezu, praktickú a morálnu či polemickú teológiu s dôrazom na rímskokatolícku konfesiu. Dominovali práce jezuitov, pedagógov a teológov. Z klasických autorov Tarkovič vlastnil najskôr len diela Publia Ovidia Nasa, a to pre školské

⁹³ J. Šelepec, 2003b, č. [341] ako: Labžanský, Ján: Kurtzer, und wahrhafter Berichts-Auszug. – /Trnava/: Gedruckt zu Turnau, im Monar Martion An. 1675. Správny popis pozri: <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/l-940D4/labsanszky-janos-94103> [cit. 20.05.2020].

⁹⁴ J. Šelepec, 2003b, s. 90 ako: Sales, Franc. Philotea seu introductio ad vitam spiritualem, autore... gallico idiomate conscripta: subinde in lingvam latinam translata per D. Martinum Martinez. – Tyrnaviae: Typis acad. soc. Jesu, 1753. CL, 1841, č. 510; J. Šelepec, 2003b, č. [547]. Ep. sign. 2463.

⁹⁵ CL, 1841, č. 460; J. Šelepec, 2003b, č. [116] ako: Canisius, Petrus: Catechismus által egybe-szedett és három iskolára el-osztatott keresztény hitnek öt fő zikkelyeiről közöségés és szükséges kérdések knyvetkéje... – Nagy-Szombatban: Az akadémiai böttikkel, 1760.

⁹⁶ CL, 1841, č. (?); J. Šelepec, 2003b, č. [157]. Ep. sign. 4024. Šelepec ako: Diotallevi, Alexander. Az igaz penitentzia-tartó bünösnek eleven példája, mellyet a penitentzia-tartó Dávid királynak példája, és az 50. zoltára-szerént minden meg-térő bünösnek hasznára olasz nyelven eloadot... Magyara fordita Molnár János. – Nagy-Szombatban: A Jésus társasága akadémiai colleg. bet., 1763.

⁹⁷ *Slovenský biografický slovník. IV. zv. M–Q*, 1990, s. 11.

⁹⁸ J. Šelepec, 2003b, č. [372] ako: Maczay, Alexander. Panes primitiarum, aneb chleby prwotjn lačnegicým slova Božjho dussem predložené to gest kazne na недеle celého roku. – Tyrnaviae: Typ. Acad., 1718; CL z r. 1841: č. 29 (Panes Primitiarum Idiom. slavico). Ep. sign. 3894.

⁹⁹ J. Šelepec, 2003b, č. [232] ako: Habel, František Xav.: Učeňi Múdrosti kresťanskég skrz které chudobní (neskazeného Srdca) ewandelizowani to gest: w Prawde k Spaseňi wečnému wedúcég oswiťení biwagu, poznagíce to.... – W Trnawe: Witačené u Wáclawa Gelinka priv. Knihtlačára, 1802–1803 (Stránka 1. O wíre, 1802; 2. O Nádegi, 1802; 3. O lásce, 1802; 4. O swatich Swátostach, 1803; 5. O kresťanskeg Sprawednosti, 1803). V. Breza, 1997, *Tlačiarne na Slovensku 1477–1996*, s. 127. Ep. sign. 1091.

¹⁰⁰ CL, 1841, č. 392(?); J. Šelepec, 2003b, č. [131], ako: Compendiaria graecae grammatices institutio, in usum seminarii Patavini multo, quam antea, emendatior, atque auctior. Adjectae sunt radices linguae graecae. – Tyrnaviae: Typ. academicis soc. Jesu, 1756.

účely. Zastúpená je aj filozofia, dialektika, učebnice fyziky, príručka rétoriky, práce z histórie i geografie. Tlače boli najmä z produkcie Akademickej tlačiarne (1640–1773)¹⁰¹.

Druhou lokalitou bola **Bratislava** – 21 záznamov, cca 45 zv. Tituly spadajú do rokov 1629–1839, najstaršie záznamy (2) do 17. storočia, 18. storočie prezentuje nateraz 9 záznamov a 10 záznamov pochádza z 19. storočia. Dominujú latiniká (12, pričom sa vyskytli i v preklade z nemčiny a francúzštiny), hungariká (6), výnimočné sú tituly dvojjazyčné (2). Aj tu dominuje problematika spojená s profesiou osobnosti, náboženské práce, teologická spisba, cirkevné dejiny, dejiny cirkevných rádov (františkánov), ale zastúpenie má aj právo, dejiny správy a i. Z tých zaujímavejších titulov možno ako príklad uviesť dielo o náboženských, kresťanských obradoch – *Institutiones de sacris christianorum ritibus...*¹⁰² od bratislavského kanonika, pedagóga Ladislava Tompu (1746–1802), ktorý sa venuje latinskému obradu a ten porovnáva s gréckym. Išlo pôvodne o dvojdielny titul (1785–1788), no Tarkovič mal k roku 1841 vo vlastníctve len 2. zv. z roku 1788, vytlačil ho František Augustín Patzko. Raritný je výskyt periodickej tlače – našli sme latinský spoločenský týždenník *Ephemerides Politico-Statisticae Posonienses* (1811–1838)¹⁰³, v latinsko-maďarskej jazykovej kombinácii a jeho prílohu *Alveare. Méhkas. Cum ephemeridibus Posoniensibus* (1837)¹⁰⁴, maďarské periodikum *Hirnök* (1839)¹⁰⁵. Podľa doterajšieho výskumu by malo ísť konkrétne o 1 kus, a to II. ročník, rok 1839, a jeho prílohu *Századunk* (1839)¹⁰⁶.

Tlače pochádzali z viacerých bratislavských oficií, menovite možno doložiť činnosť Jána Michala Landerera (1750–1795), Františka Augustína Patzka (1771–1799), Antona Löweho (1783–1790), dedičov Jána Pavla Royera (1740–1748); J.A. Belnaya, vdovu a dedičov (1809–1817) a J.A. Belnaya, dedičov (Ján a Ľudovít, 1817–1840) či A.B. Schmida a spol. (1838–1848)¹⁰⁷.

Mesto **Košice** prezentuje 18 záznamov v cca 28 zv. Zápisy sú z rokov 1730–1841. Do 18. storočia by mohlo spadať asi 9 záznamov (16 exemplárov), ostatné sú z 19. storočia. Dominujú záznamy v latinčine (12), výnimočná je

¹⁰¹ V. Breza, 1997, s. 126.

¹⁰² CL, 1841, č. 281; J. Šelepec, 2003b, č. [667] ako ako: Tompa, Ladislaus: Institutiones de sacris christianorum ritibus. Pars I. De sacrificio missae. Posonii: Typis Ant. Loewe, 1785; Pars II. De sacramentis. – Posonii. Typis Franc. Aug. Patzko, 1788; Ep. sign. 4782.

¹⁰³ R. 1715–1733 pod Ep. sign. 5009; R. 1827–1837 pod Ep. sign. 4393; CL, 1841, č. 250, 682–694; J. Šelepec, 2003b, č. [167–180]; M. Potemra, 1963, s. 394.

¹⁰⁴ J. Šelepec, 2003b, č. [15] ako: Alveare. Méhkas. Cum ephemeridibus Posoniensibus edit Paulus Kováts. (Cursus I.) – Posonii: Typis haeredum Belnay. 1837. – I. 381s. 2. 304 s. 3. 320 s. M. Potemra, 1963, s. 462.

¹⁰⁵ CL, 1841, č. 709 (Hirnök de Anno 1839); J. Šelepec, 2003b, č. [250]; Ep. sign. 4637 (malo by ísť o rok 1839, 1844). Podľa Šelepca: Hirnök. Politikai hírlap. Szerkeszti Balászfalvi Orosz József. II. évi. Pozsony: Ny Schmidt Antal. Folyanmonkent, 1839.

¹⁰⁶ CL, 1841, č. 708; J. Šelepec, 2003b, č. [637] ako Századunk. Politikai, tudományos és művészeti folyóirat. Társul a Hirnökhez. Alapita és szerkeszti Balászfalvi Orosz József. II. év. 1839. – Pozsonyban: nyomt. ifj. Schmid Antal, 1839; Ep. sign. 2068. Mal by sa evidovať aj r. 1839 a 1844. M. Potemra, 1963, s. 462.

¹⁰⁷ V. Breza, 1997, s. 50–51.

maďarčina (4, z toho 1x preklad z nemčiny a raz z latinčiny). Prevláda problematika náboženská, teologická – kresťanská, katolícka, gréckokatolícka spisba, ale výnimočne sa vyskytujú aj konfesionálne otázky helvétskeho smerovania. Zastúpené sú aj uhorské a cirkevné dejiny, vydania dekrétov Tridentského koncilu a najskôr 4 zv. schematizmov v spojení s gréckokatolíckou cirkvou pre Prešovskú diecézu pre roky 1823 a 1838¹⁰⁸ a pre Mukačevskú diecézu pre roky 1839 a 1841¹⁰⁹, no nevieme s určitosťou potvrdiť či patrili aj Tarkovičovi¹¹⁰. Zo zaujímavejších a známych autorov vydaných v Košiciach možno uviesť Joannikija Baziloviča (1742–1821) a Samuela Timona (1675–1736). Tituly vyšli tlačou napr. u Jána Jozefa Ellingera (1787–1810), Štefana Ellingera (1810–1846), Karola Werfera st. (1822–1847), ale aj v Akademickej tlačiarňi (1687–1774)¹¹¹.

Výnimočne tlače pochádzali z **Prešova** – 3 záznamy z rokov 1820–1841 (3 jd.) – ide o latiniká z obdobia, kedy sa Tarkovič už zdržiaval v Prešove. Jedna publikácia sa venuje problematike gramatiky latinčiny *Grammaticae latinae pars praecipua...*, 1820¹¹², jej autorom bol pedagóg na prešovskom evanjelickom kolégiu Štefan Albini (1790–1827) a vytlačil ju Ján Michal Redlitz (1801–1847)¹¹³. Tarkovič mohol vlastniť aj 2 cirkevné schematizmy pre gréckokatolícku cirkev z rokov 1839 a 1841¹¹⁴, ktoré vytlačil vyššie spomenutý tlačiar. **Levoča** sa spája s 2 záznamami, hoci jeden z nich najskôr nebude levočský titul¹¹⁵. Určite tu vyšiel *Extractus in objectis politico-ecclesiasticis editarum be-*

¹⁰⁸ J. Šelepec, 2003b, č. [593, 597] ako: Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperiensis pro anno domini M.D.CCCXXXIII (=1823/. – Cassoviae 1823; Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperiensis pro anno domini MDCCCXXXVIII (=1838/, ab erecta sede episcopali anno XVIII (=18/. – Cassoviae 1838.

¹⁰⁹ J. Šelepec, 2003b, č. [600, 601] ako: Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkácsiensis pro anno domini MDCCCXXXIX (=1839/. Cassoviae 1839; Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkácsiensis pro anno domini MDCCCXLI (=1841/. Cassoviae 1841.

¹¹⁰ CL, 1841, č. 609–613, 616 (napr. ako Schematismi J. R. Hungariae diversorum Annorum frusta 6 in uno fasciculo...).

¹¹¹ V. Breza, 1997, s. 75.

¹¹² CL, 1841, č. 60 (ako Grammatika Latina, seu Etymologia, a Steph Albini), J. Šelepec, 2003b, č. [7] ako ako: Albinyi, Stephanus: Grammaticae latinae pars praecipua, eaque ad formandos grammatas maxime necessaria, utpote: Etymologia ut fieri potuit perspicue breviter, et tamen plene exposita, cum praeviis notionibus orthoepiae, orthographiae et calligraphiae, additisque paucis universalibus praeceptis ad voces construendos syntheticis, et ad melius legendum prosodiacis, in usum discipulorum suorum edita. – Eperiessini: Typis Mich. Raedlitz; Ep. sign. 2329.

¹¹³ V. Breza, 1997, s. 99.

¹¹⁴ J. Šelepec, 2003b, č. [598, 599] ako: Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis eperiensis, pro anno domini MDCCCXXXIX (=1839/ ab erecto sede episcopali anno XIX (=19/. – Eperiessini: Typis Michaelis Raedlitz, 1839; Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperiensis pro anno domini MDCCCXLI (=1841/, ab erecta sede episcopali anno XXI (=21/. – Eperiessini: Typis Michaelis Redlitz, 1841. Ep. sign. 7978.

¹¹⁵ CL, 1841, č. 52, J. Šelepec, 2003b, č. [639] ako: Szent David Kiralynek és Profetanak Száz-Ötven Soltari. A Franciai Nótak s Versek szerint Magyar Versekre fordittattak s rendeltettek. Szentzi Molnár Albert által. – Löszen: Nyomt. 1699. Možno skôr ísť A Szent David kiralynek és profetanak szaz ötven soltari... 1699, ale v Debrecíne.

nignarum resolutionum... 1819, ktorý bol aj praktickou príručkou pre klérus v Spišskej diecéze¹¹⁶, vytlačil ju Ján Werthmüller (1815–1844)¹¹⁷. **Komárno** (1 záznam) zastupuje tlač z roku 1791 z oblasti mineralógie – *Magyar mineralógia avagy az ásványokról való tudomány...*¹¹⁸ od doktora medicíny, prírodovedca Sámuela Zaya (1753–1812), priekopníka vo vývoji mineralógie a písaní odbornej spisby v národnom jazyku. Titul vytlačil Šimon Peter Weber (filiálka bratislavskej tlačiarne, 1789–1794¹¹⁹).

Záver

Doterajší výskum poukázal na veľmi zaujímavý obsah dokumentov z osobnej knižnice prvého prešovského eparchu Gregora Tarkoviča v kontexte zastúpenej slavistiky medzi inými tlačami, periodikami i rukopismi. Z celkového počtu záznamov v *Catalogus librorum...* (CL, 1841) tvoria záznamy vybraných slavík cca 26,1%. Ide o územné slovaciká, bohemiká, ukrajíniká, rusiká a poloniká. Hoci napríklad územné poloniká predstavujú z kvantitatívneho hľadiska relatívne malú skupinu a nemožno ich ani považovať za tematicky homogénne, z nášho pohľadu je zaujímavé práve to, čo všetko eparcha nadobudol. Veď od gramatiky ukrajinského jazyka cez príležitostné tlače (laudatio, korunovácia obrazu Matky Božej), siahajú ním zhromaždené dokumenty až k problematike orientalistiky. Pri prípadnom fyzickom doložení týchto tlačí v Prešove (Eparchiálnej knižnici) by iste bolo zaujímavé zamerať sa na spôsob, čas i príležitosť ich nadobudnutia eparchom, ak by tento druh informácií bol de visu odsledovateľný na jednotlivých tlačiach. Z celej našej štúdie vyplýva, že sa pred nami vynárajú ďalšie výskumné otázky v kontexte aj vybraných slavík.

Ako ďalej vyplýva z vyššie uvedenej faktografie, problematika slavistiky, územných rusík, ukrajínik, bohemík, ale aj slovacík si zasluhuje bližšiu, resp. podľa proveniencie aj osobitnú pozornosť – podľa krajiny ich pôvodu, a to pre ich počet, obsah, raritnejší výskyt (zachovanie), ale aj v kontexte overenia dedukcií a staršej identifikácie diel už J. Šelepcom (2003b) a fyzického doloženia dokumentov v Eparchiálnej knižnici v Prešove v súčasnosti. Nie všetky dokumenty z osobnej knižnice Gregora Tarkoviča sa dostali do Eparchiálnej knižnice bezprostredne po jeho smrti. Pri niektorých dokumentoch aj na základe tejto štúdie predpokladáme zaradenie s väčším časovým odstupom¹²⁰. Navyše

¹¹⁶ CL, 1841, č. 472, J. Šelep, 2003b, č. [188] ako: Extractus in objectis politico-ecclesiasticis editarum benignarum resolutionum, in usum vener. cleri almae dioecesis Scepusiensis anno 1819 elaboratus. – Leutschoviae: Typ. Joan Werthmüller, 1819; Ep. sign. 4346.

¹¹⁷ V. Breza, 1997, s. 81.

¹¹⁸ CL, 1841, č. 488, J. Šelep, 2003b, č. [703] ako: Zay, Sámuel: Magyar mineralógia, avagy az ásványokról való tudomány, melly a természet első világá-nak eddig esmértes mindenféle szüleményeit magyar nyelven terjeszti előnkbe. – Komáromban: Ny Weber Simon Péter, 1791; Ep. sign. 2279.

¹¹⁹ Porovnaj https://hu.wikipedia.org/wiki/Zay_S%C3%A1muel [cit. 21.05.2020]. V. Breza, 1997, s. 63, 65.

¹²⁰ Eparchiálna knižnica sa spracovala postupne od roku 1819 (Jánom Lackom) knihovníkmi a v roku 1853 mala 2 456 diel. V rokoch 1829–1836 napr. knižnica knihovníka nemala.

nie je zachovaný žiaden samostatný knižničný katalóg pre Tarkovičovú knižnicu¹²¹. Posledné dedukcie a konzultácie k problematike naznačujú, že časť dokumentov zachytených v CL z roku 1841 sa nedostala, resp. nezaradila vôbec do Eparchiálnej knižnice, prípadne sa vyradila (duplicita titulov, fyzický stav a i.).

Zároveň je fyzicky potrebné prejsť archívny materiál a tlače z obdobia, kedy Tarkovič zastával funkciu cenzora a venovať sa problematike, ako sa zastávanie tejto funkcie mohlo odraziť v praxi a v jeho knižnici. Výskum je potrebný aj z hľadiska doloženia posesorských záznamov, ktoré by podporili fakt, že tituly, o ktorých to predpokladáme, naozaj patrili Tarkovičovi. Z pohľadu jazyka sú zaujímavé aj tlače – jazykové slaviká, ktoré vyšli v Budíne či Viedni, prípadne rumuniká, sorabiká, zápisy dokumentov v cirkevnoslovanskom jazyku, ktoré sú mimo náš primárny i odborný záber a ponúkajú ďalší priestor na výskum filológom, slavistom a teológom.

Zoznam bibliografických odkazov

Pramene

Gréckokatolícke arcibiskupstvo Prešov, Historický archív (AGAP)

ŠVK Prešov – Historický fond (SVKPO)

Literatúra

Boháč V., 2015, *Predstavenie riešenia projektu KEGA č. 046PU-4/2014 s názvom: Historické, jazykové, kultúrne a teologické kontexty cyrilských rukopisov a tlačených kníh v správe GTF PU v Prešove*, [w:] *Sumár cyrilských historických kníh a rukopisov v Bibliotéke Kovacsiana v správe GTF PU*, Prešov.

Breza V., 1997, *Tlačiarne na Slovensku 1477–1996*, Bratislava–Martin.

Coranič, 2014, *Z dejín gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, České Budějovice.

Domenová M., Oľšavská G., 2019, „*Catalogus Librorum*“ Gregora Tarkoviča z roku 1841, [w:] *Liber – verbum – monumentumque II. (konfesionalita, duchovná a knižná kultúra v dejinách)*, ed. M. Domenová, Prešov, s. 121–129.

Fircáková K., 2019, *Schematismus ako prameň k dejinám Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva*, [w:] *Liber – verbum – monumentumque II. (konfesionalita, duchovná a knižná kultúra v dejinách)*, ed. M. Domenová, Prešov, s. 35–51.

Glevaňák M., 2015, *Liturgické knihy v knižnom fonde Eparchiálnej knižnice*, [w:] *Sumár cyrilských historických kníh a rukopisov v Bibliotéke Kovacsiana v správe GTF PU*, Prešov, s. 75–76.

Pasiar Š., 1977, *Dejiny knižníc na Slovensku*, Bratislava.

Pašteka J., 2000, *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, Bratislava.

V r. 1900 – 10 800 zv., v r. 1912 – 11 530 zv., 1932 – 12 000 zv. J. Repčák, 1966, s. 246; Š. Pasiar, 1977, s. 94.

¹²¹ Výskum by uľahčili pôvodné katalógy (v knižnej podobe), ktoré za roky 1819–1897 by mali byť v počte 7, no fyzicky ich dnes nevieme všetky nájsť. J. Repčák, 1966, s. 248, 253.

- Potemra M., (ed.), 1963, *Bibliografia inorečových novín a časopisov na Slovensku do roku 1918*, Martin.
- Repčák J., [1942], *Bibliotheca dioecesiána, Prešov: abecedný menný katalóg*, Prešov (nestránkované, strojopis).
- Repčák J., 1966, *Diecézna knižnica v Prešove a jej katalógy*, „Nové obzory”, 8, s. 238–263.
- Šelepec J., 2003a, *Knižnica Mateja Beňa*, Prešov.
- Šelepec J., 2003b, *Knižnica Gregora Tarkoviča*. Prešov.
- [Red.] 1986–1994, *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)*, Zv. 1–6, Martin.
- Tkáč M., 2015, *Spracovanie publikácie v historickej knižnici GTF PU v Prešove s dôrazom na Sväté písmo*, [w:] *Sumár cyrilských historických kníh a rukopisov v Bibliotéke Kovacsiana v správe GTF PU*, Prešov, s. 61–64.

Online zdroje

- http://academiclibrary.ru/e_resours/ran18/Avtors/page29/list.html
- <http://arcive.org/details/schematismusvene1903cath/page/18/mode/2up>.
- <http://archivebooks.ru/site/journal/91>
- <http://www.auction-imperia.ru>
- <http://elib.shpl.ru/ru/docs/3-chitateljam>
- <https://aleph.nkp.cz>.
- <https://books.google.sk>
- <https://data.cerl.org/thesaurus>
- <https://hu.wikipedia.org>
- <https://katalogi.bn.org.pl>
- <https://pl.wikipedia.org/wiki>
- <https://ru.wikipedia.org/wiki>
- <https://sovcom.ru/aykcioni/lot>
- <https://www.arcanum.hu>
- <https://www.encyklopedieknihy.cz>
- <https://www.historickefondy.cz>
- <https://www.twirpx.com/file/2090400/>
- <https://www.worldcat.org>
- Magyar Katolikus Lexikon*. Dostupné online: <http://lexikon.katolikus.hu/T/Tarkovics.html>
- P. Šturák, *Biskup Gregor Tarkovič (1745–1841)*. Dostupné online: http://www.grkatpo.sk/?gregor_tarkovic